

ACC. N:R M. 15859: 1-16.

Landskap: *Halland* Upptecknare: *Tora Johansson, Väröbacka*
Härad: *Viske* Berättare: *olika personer; se uppt. bladens*
Socken: *Värö* Berättarens yrke: *talsida!*
Uppteckningsår: *1961* Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hö arandeskap, förlösning, barnsäng o. kyrktagning.

LMF 96

s. 1-16.

Skriv endast på denna sida.

Flervandeskor, förlösning, Barnsång. 2UF96Bönder, småfolk och fiskare
1900 - 1930

Juli 96

Att ett ingånget äktenskap följdes av en tillökning av familjen ansågs allmänt som en Guds välsignelse. 4-5 ansågs som minimumgräns. Frånvarer ej till någon förklaring om tvilling- eller trilling-födslar. Dessa ting betraktades som Guds görömmål, liksom outalet barn. Pojkar ville man gärna ha, åtminstone på bondgårdarna, men bäst var något av varje. Endast flickor var mindre önskvärta.

Barnlösa äktenskap betraktades med ett visst löje. Ansågs bero på kvinnan. Man rådgjorde ofta med "blotta personer" i dessa

29/1-62

Ömtåliga spörsnål.

Förlovade gifte sig i regel när de väntade på det första barnet. Bröllopet skulle helst äga rum i god tid. Den vanligaste åldern för förstföderskor var 20 till 24 år.

Helst borde det vara ett och ett halvt år mellan barnsängarna.

Att avsiktligt söka begränsa antalet barn förekom ej. Beträktades i så fall som en stor synd.

Det är känt att ett havandeskapsbrände avlyftas om barnet var svälkommet. Ett vanligt medel var att kvinnan snörede sig hårt och även utförde ansträngande arbeten. Under 1800-talet förekom även doser av arsenik eller svavelsticker. Besök hos "blöta personer" förekom i vissa fall. Aborter ansågs som något

grusligt och vanhedrande. Betraktades
både som brott och synd.

Vanligt var att äktenskap ingicks
först sedan havandeskap konstaterats. Giflas-
lysten kvinna kunde dock lura mannen
genom att "stoppa upp sig".

Utomäktenskapliga barn var mindre
sktade. För modern och fadern var det skam-
ligt. Trallades för hörsingar.

Havandeskapet.

När en kvinna var
gravid sådes det om henne att hon "laga
te". Höll det gärna hemligt så länge det
gick att dölja. Ett tecken var att kvin-
nan brukade bli gul i ansenan.

Man höll i regel noja reda på tiden
när en förlossning kunde väntas ske.

Gift kvinna som blev gravid
var mindre väl sedd bland folk. Kunde
mista sitt arbete och ibland även bli ut-
stött ur hemmet. Tillades för hora.

En utlysning av olika barnkläder
gjordes i regel i ordning på förhand, an-
tingen av modern själv hennes moder
eller av någon syster till den blivande
modern. Men hade man varskott en
gram kvinna och vidtalat en skjutsbonde
för att vara beredd att hämta barnmorskan
när tiden var inne. Hade likaså rena
linnen i beredskap.

Missfall hölls det lyst om. Ansågs
genant och otrevligt. Kunde bero på hårt
arbete, skrämsel eller för föta samlag. Flö-
gäret foster borde begravas i reigd jord. Smugglades
ibland till någon ungefär samtidigt dött och

begrores med denne.

Förelösningen.

Borde ske i moderns
säng. I rummet skulle finnas gis, balja,
handfat, varmt vatten och kallt, rena
linnen och linnekläder.

Närvarande var barnmorskan -
ifall hon huser till platsen - samt en
gammal kvinna. Tillkallades genom bud.

Thon i vardagskläder. Skulle hjälpa barnet
till världen och ge det dess första om-
vårdnad. Fadern eller barnen fick ej
närvara. Han vistades i regel utomhus och
barnen i grangården.

Barnmorskan eller om ^{man} inte fanns
till hands den närvarande gammal kvinnan.
Barnmorskan var väl sedd och äktad.

Barnmorskorerna i Värre under tiden 1850 - 1930 var bondflickor från bygden som genomgått en särskild utbildningskurs innan de anställdes av kommunen. Lönen var under en lång tid 3:- kr.

Under tiden som man väntade på att barnet skulle födas till världen fördrev barnmorskan och grannkvinnorna med kaffe- och drickning.

När barnet var fött vägdes det genast på en betsvan. Badades i ljumt vatten och lindades. Övertunnades först till fadern om han var till hands, eljest till modern.

Söndagsbarn sägs ha god tur och framgång i livet. Man sade till de små barnen att Storsten kommit till gården med den nyfödde urgen.

Barnsängsliden.

Modern borde om möjligt ligga till sängs en vecka. Barnsängsfeber var ganska vanlig.

Lysstörna i hemmet sköttes av gärdens ziga, äldre hustru eller en syster till modern.

Grannar och släktingar kom på besök och överlämnade olika bakverk.

Den nyblivna modern ansågs vara ören och borde ej lämna hemmet, gå på kolas eller besöka gudstjänst. Modern fick ej utsättas för störringar. Fodern borde iakttaga avhållsamhet.

Byrktagning.

"Gå i mörke" gjordes modern fyra veckor efter det barnet blivit fött. Tika för pojke eller tös.

Tyrtstagningen skedd efter det barnet
blivit dödt. Bara kvinnan tyrtstogs
i Tärö. Anmälades på förhand till
prästen av fadern.

Kvinnan skulle vara svartklädd
med psalmbok och vit näsduk i han-
den. Var med på gudstjänsten. Tyrt-
stagningsceremonien förrättades före
högmässan framför altarringen.

Douglas Johansson är gift och
familjen har två barn, båda pojkar.

Slavandestruer, förlossning, barnsäng

Bönder och småfolk 1900 - 1940

Inställningen till barn

Man ville gärna ha barn och au-
salet barn ansågs allmänt vara förutbe-
stämt. Men om pojkar var mest väl-
komna ville man dock helst ha en la-
gom blandning av båda könen. Barnlösa
äktenskap betraktades som mindre lyck-
liga. En kvinna som blev med barn utan
att vara gift blev utstött och illa sedd
ute bland folk. Var hon giva på en gård
gick hon i regel sluta sin tjänst. Utom-
äktenskapliga barn kallades för kor-
ungar. Utsattes ofta för smålek av denna

Aug 26

orsak:

Flavandeskraget

Att en kvinna
var gravid kallades att "lava te". Flöts
hemligt så länge det gick att dölja.

Spädbarnstälädrna (tane-täläder)
syddes alltid på förhand av modern
eller mormodern. Tane-täläder. Vaggan
stod alltid till hands på vindloftet, men
togs ej fram förrän barnet var fött.

Barnmorskan var ofta förberedd,
liksom någon yngre kvinna samt en
stjuksbonde, det senare i hem som sak-
nade egen stjuks.

Ofullgångna foster sökte man få
begravt i samband med något annat
dödsfall i bygden. Brukade ordnas av
barnmorskan.

Förlossningen

Förlossningen borde helst ske i makarnas säng. Till hands skulle finnas varmt vatten, tvättfat och rent linne.

Vid förlossningen närvar endast barnmorskan och grannkvinnan. Den födande kvinnan fick en sugbräunvin eller helst konjak som lugnande medel. Starkt kaffe bjöd man även på. Man brukade tala om "barnmorskekaffe", som var extra starkt. Under tiden som man väntade på att kvinnan skulle förlösas drack medhjälparna åtskilliga koppor av sådant starkt kaffe.

Om barnet låg fel sökte litväl barnmorskan utreda saken även när det

gällde ganska svåra fall. Blott i mycket
besvärliga situationer tillkallades en
doktor.

Barnmorskan ~~tog~~ tvättade händerna
noje och såg alltid till att rent linne
fanns tillhands.

Barnmorskan tog emot barnet då
det föddes samt blizypte av navelsträngen.

Barnet badades genast efter födelsen
och man lade i regel ett silvermynt i
badvattnet. Barnmorskan och hennes
medhjälpare skötte om badningen. Om
barnet visade svaga livstecken an-
vände man ett växelbad i varmt
och kallt vatten.

Det nyfödda barnet vågdes efter badet
på en betsman och lindades sedan i
sina fanelkläder av barnmorskan.

warefter hon tillkallade fadern och
först övertämnade barnet till honom.

Sedan alltsammans var lyckligt
över såmlades man till ett ordentligt
mål mat ute i köket.

Man brukade säga att storken
kom till gården med de små barnen.

Barnsängstiden

Barnsängstvinnan
brukade hålla sig i stillhet omkring
en vecka ibland kortare tid. Grannar
och släktingar kom vanligen och hälsade
på och medförde då olika batesverk eller
någon gåva till barnet. Sven blommar
kunde förekomma.

Hyrtagning "Gå te förke" skedd

14

en månad eller 5 veckor efter det barnet var fött. Myrktagningen skedde alltid efter dopet. Endast kvinnan. Mannen gick till prästen och sade ifrån om myrktagningen.

Kvinnan var svartklädd samt åtföljdes av gudmodern och kvinnans fadder.

Ceremonien utfördes före högmässan framför altarringen. Prästen läste ritualen ur kyrkohandboken. Fog sedan kvinnan i hand. Kvinnan seg vänd mot vänster.

Flera kvinnor kunde myrktagas på samma gång. En gång var jag med när 3 kvinnor myrktogs i Vårö kyrka.

Föket var med under hela gudstjänsten och satt i en av de främre bänkarna.

Efter kyrkbesöket bjöds på middag i hemmet jämte en krogkaffe. Gäster var gudmodern och hennes man samt brunnofadern och hennes man.

Kyrktagningsbruket förekom i Värö till omkring mitten av 1940-talet. Ansågs under senare år som en överflödigt och onödigt ceremoni.

Fru Nilsson är själva mor till 7 barn, 3 flickor och 4 pojkar.

Byrkstagning 1937-1947

" Den gamla och ur dunkla
 trällor framkomna Byrkstagningsleden
 har under dessa år nästan helt för-
 svunnit. Denna utveckling borde inte
 vara så särskilt beträda. Visserligen
 är skolan i sitt nuvarande skick
 ett vackert uttryck för moderns sakk-
 samhet, men själva sedvänjan är
 otvivelaktigt försumligen ut-
 satts icke kristen syn på sexuallivet
 och kvinnan som något orent och
 mindervärdigt."

Aug 96